

מראי מקומות - חולין צ"ד

הוא דאורייתא מהא דכתי' לא תגנובו (וע"ש במש"כ לענין גניבת ממון דגוי, ואכ"מ). אולם ע' ברמב"ם (דעות ב', ו'), שכ' "אסור לאדם להנהיג עצמו בדברי חלקות ופתוי... ואסור לגנוב דעת הבריות ואפי' דעת הגוי... אפי' מלה אחת של פתוי ושל גניבת הדעת אסורה, אלא שפת אמת ורוח הגון ולב טהור מכל עמל והוות". וע"ע בשערי תשובה (חלק ג', קפ"ד), שכ' "אמרו חז"ל אסור לגנוב דעת הבריות ואפי' דעת נכרי. והנה, החטא הזה חמור אצל חכמי ישראל יותר מגזל נכרי, יען וביען כי שפת שקר אשמה רבה, ונתחייבו על גדרי האמת, כי הוא מיסודי הנפש". ומדברי הרמב"ם ור' יונה משמע דמלתא דשקר הוא, ולא מאיסור גזל. וע"ע בב"ח (חו"מ רכ"ח, ו') דכ' דאיסור גניבת דעת הוא איסור מדרבנן.

(ג) ואפי' דעת של עכו"ם - הק' רעק"א, מ"ש גניבת דעת דאסור, הרי קיי"ל דטעות עכו"ם מותר, ולכאור' גניבת דעת אינו אלא טעות. וכבר עמד ע"ז המהרש"א כאן, וכ' דלא אמרי' דטעות עכו"ם מותר אא"כ לא מטעהו בדבורו, אלא אם מטעהו בדבורו, אסור (והוא כ' כן לדעת רש"י דכ' דאיסור גניבת דעת הוא בדיבור, אבל כבר חלק על רש"י תוס' ודעימי', וסבירא להו דאפי' בלא דיבור יש איסור טעות עכו"ם, ולדבריהם עדיין ק'). וע"ע במרדכי בב"ק (קנ"ח), דהוכיח מקר' זו דמה דטעות עכו"ם מותר, זהו רק אם טעה הגוי מעצמו, אבל אין היתר להטעות הגוי, דזהו בכלל גניבת דעת. [וע"ע בב"ח הנ"ל, דמשמע דכל האיסור הוא רק משום דעכשיו מחזיק לו טובה בחנם, אבל במה שמאנה הגוי אין איסור, וא"כ אולי ה"ה לענין טעות עכו"ם, דאין שייך כלל הענין של גניבת דעת, כיון דאינו בציור שמחזיק לו טובה בחנם, ויש לעי' בזה].

(ד) אל יסרהב אדם בחבירו לסעוד אצלו, וכי' ע' בסמ"ע (רכ"ח, ח') דדייק דדוקא בכ"ה ג', להפציר בו ולהרבות שלא כנהוג, הוא דאסור, אבל לדבר לו פעם אחת ושתיים בא אכול עמי, מותר, כי אדרבה, אם לא ידבר עמו כן, יתבוזה חבירו, דהרואים שנכנס ויוצא ואינו מכבדו לומר לו בא אכול עמי, יאמרו שהוא מפני

(א) גזירה שמא יתתנו לו בפני ישראל אחר-פרש"י, ואותו האחר יסבור שניטל גידה, ויקח אותה מהעכו"ם. והק' הרשב"א, הרי במקום שאין מכריזין עסקינן, ובמקום זה אין לוקחין כלל מעכו"ם, דלמא טריפה היא, וא"כ למה מותר להישראל ליקח מהגוי בכלל ולסמוך דכשרה היא. ותי' דס"ל דמה דהתירו למכור טרפה לגוי במקום שאין מכריזין, זהו רק אם אומרים לו בפירוש דטרפה היא, אבל אם לא אמר לו כלום אסור למכור להעכו"ם אלא כשרה. וא"כ, כיון דכאן מיירי דאמר לו דכשרה היא, א"כ שפיר יש לחוש שמא יבא הישראל לקנות מהעכו"ם ולסבור דכשרה היא לגמרי [ונמה דלא תקנו שג"כ יאמר דיש כאן גיד, י"ל דכל התקנה היתה לצורך הטבח שמצא שבהמתו טרפה, שלא יהי' לו הפסד בבהמתו, ולכן תקנו שיהי' יכול למוכרו לעכו"ם, ובלבד שיאמר דטריפה היא. אבל בגיד אין צריך שום תקנה, שהרי יכול המוכר או הקונה לנקר הגיד, וא"כ לא תקנו כלום בזה]. וע"ע בר"ן (לב: בדפיו) שכ' דמיירי שמכר לו בסתם, וסבר הישראל הרואה דמסתמא כשרה היא, דאל"כ הרי מתעזה (אפי' אם גניבת דעת מותר, מסתמא לא מתעזה, וכמש"כ תוס' בעמוד ב', דלא כתוס' בעמוד א'), וא"כ כיון דחתוכה, ס"ל דמסתמא כשרה לגמרי, דהיינו דאף מנוקד, דמסתמא הישראל מעיקרא הכין חתיכה זה לעצמו, ורק אח"כ החליט לשולחה לעכו"ם. עוד כ' בשם אחרים, דמיירי דהישראל הרואה יודע בודאות שהי' חתיכה זו כשרה, וא"כ שפיר מותר לו לקנותה מעכו"ם, וא"כ שפיר יש לחוש שמא יאכל הגיד.

(ב) אסור לגנוב דעת הבריות ואפי' דעת של עכו"ם - כ' הריטב"א בשם קצת מרבתינו בשם בעלי התוס', דאיסור זה דגניבת דעת הבריות הוא איסור דאורייתא, ונלמד מהא דכתי' לא תגנובו (והעיר דאף דאף דכתי' "איש בעמיתו" בסיפא דקרא, ומשמע דקאי רק על ישראל, זה אינו, דאין בעמיתו קאי אהא דלא תגנובו, אלא אלא תכחשו ולא תשקרו. ולדבריו נמצא דגניבת דעת עכו"ם הוא מן התורה [ולכאור' ה"ה גניבת ממון לפי זה, שהרי קרא דלא תגנובו ג"כ קאי על ממון, ויש לעי' בזה, וע"ש]. וכן הוא ביראים (קכ"ד), דאיסור גניבת דעת הבריות

השלחן, אז אין איסור בדבר, אבל הביא שהשמן רוקח החמיר בדבר. אולם ע' בכת"ס דכ' להיפוך, דמה שלא קיימו תקנת חז"ל באו לידי מכשול ועונש, ולא הי' התקנה מפני המעשה שהי'.

(ט) **אינהו הוא דקא מטעו אנפשיהו- פרש"י**, שלא משיילי אי טרפה אי כשרה. והא דאמרי' לעיל מפני שמטעהו, היינו שמכר לו בחזקת שחוטה, ובציור דחביות, דאמר לו בשבילך אני פותחם, דודאי גנב דעתו. אולם כ' תוס' דא"כ הודיעו דעמוד א' משמע דפתח לו סתם, ומ"מ אסור משום גניבת דעת. אלא ודאי שייך גניבת דעת אפי' בסתם, וכאן מיירי במקום שהי' לו לצדד דאולי אינו עושה בשבילו, וכיון שלא חשב כן, איהו דאטעי אנפשי'. וע' בלב ארי' שכ' ליישב הגמ' בעמוד א', דהא מיירי באמר לו שפותחו בשבילו, דודאי זה אמת, דודאי עכשיו הוא פותחין לו בשבילו, והיכא דאמר לו כן, הרי הוא צריך להודיעו דבאמת הם מכורים לחנוני, ואם לא עשה כן הרי הוא גניבת דעת. אבל מש"כ רש"י דבסתם מותר, היינו אם לא אמר כלום, דהיינו דלא אמר לו כלל דפותחין בשבילו, ובכח"ג שפיר י"ל דאם חושב שפותחין בשבילו, הרי הוא מטעי אנפשי'. אולם ע' בראש יוסף שהק' דרש"י סותר עצמו, דבעמוד א' (ד"ה אין מוכרין) כ' דבסתם הרי הוא עובר על גניבת דעת, וכאן כ' דבסתם הרי הוא מטעי אנפשי', והניח בקו'.

שפלותו, כי אין הכל יודעין שנמנע לומר כן מפני שיודע שאינו סועד.

(ה) **ואם בשביל כבודו מותר- ע' בלב ארי' שכ'** דלכאור' משמע דזה קאי על כל ציורי הגמ', ולכן הק' הכסף משנה בהא שלא כ' הרמב"ם דבר זה לענין חביות. וביאר הלב ארי', דס"ל להרמב"ם דמה שיכול לפתוח חביות לכבודו פשוט הוא, שהרי באמת הי' עושה כן גם לכבודו, רק דחבירו סובר שיש לו הפסד, ובאמת אין לו הפסד, אבל הי' עושה כן גם עם ההפסד, וא"כ אי"ז גניבת דעת כלל, ופשוט. אלא ס"ל להרמב"ם דקאי רק אהא דפך ריקן של שמן, דשם הא יצא דבר מרמה מפיו, דאמר בא וסך בפך זה, ובאמת אין שייך לסוך בפך ריקן, ובזה חידש הגמ' דאם עושה כן לכבודו, מותר. ולכן לא הי' צריך הרמב"ם להביא דין זה דכבוד אצל דין דחביות, רק בנוגע הפך.

(ו) **שאני עולא דחביב לי' לר' יהודה, דבלאו הכי נמי פתוחי מפתח לי'- ע' בשו"ע הרב (הל' אונאה י"ד)**, דכ' דזה קאי על כל ציורים של הגמ', ולמשל הא דאל יסרהב אדם בחבירו לסעוד אצלו וכו', זהו דוקא אם מה שהוא מסרהב אצלו הוא רק משום שיודע שלא יסעוד אצלו, אבל אם מסרהב אצל מי שהי' מסרהב אצלו לסעוד אצלו והוא יסעוד, זה מותר, משום דעושה כן מפני שבאמת חביב הוא כ"כ שרוצה שהוא יסעוד אצלו, ואי"ז גניבת דעת.

(ז) **לא ימכור אדם לחבירו סנדל של מתה וכו' מפני שמתעזהו- תמה המהרש"א, מאי קמ"ל** בזה, הא זה ודאי אונאה היא, כיון דמתה אין עורה חזק כמו של בריאה שחוטה. ותי' דמיירי כגון שמכר לו אותן בזול כמו של מתה, אלא כדי להחזיק לו טובה בעלמא א"ל שהוא של חי' שחוטה, דהשתא לא הוה אלא גניבת דעת.

(ח) **ואין האורחין רשאים ליתן מה שלפניהן לבנו ולבתו של בעה"ב- וכן פסק השו"ע (או"ח ק"ע, י"ט), וכ' המ"ב (מ')**, דזהו משום מעשה שהי', והמג"א והא"ר כ' דא"כ אם אינו כמו ציור של הש"ס, אלא שיש הרבה על